

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ОБРАЗУ «Я» В МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Renke S. O. Psychological aspect of the future psychologists' professional «Me»-image formation / S. O. Renke // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskiy Ivan Ohienko National University, G. S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufriieva. – Issue 38. – Kamianets-Podilskiy : Aksioma, 2017. – P. 340–350.

S. O. Renke. Psychological aspect of the future psychologists' professional «Me»-image formation. The emphasis is put on the main components of the process of a personality's professional «Me»-image formation, in particular self-determination of the future professional choice. It is stated that the professional «Me»-image is a result of the processes of professional self-determination, personalization and self-organization, which is manifested in the self-awareness as a representative of a certain profession and professional community. It is manifested in the cognitive and emotional and behavioral self-depiction of «Me». It is determined that one of the formation sources is vocational education. The main conditions for the professional «Me»-image formation are established to be the educational and professional community of fate and professional awareness. It is shown that the subjective expectations and social perspectives and opportunities play an important role in the development of the professional «Me»-image, as well as recognition of professionalism among other people, which contributes to the establishment of the professional «Me»-image. Self-presentation plays an essential role as well. It is proved that the level of the professional «Me»-image formation influences the process of forming a professional, the pace, the success of mastering professional activities, entering a professional community. It is established that a high proficiency and professional skills are impossible without the formation of professional self-consciousness and, in particular, professional «Me».

Key words: professional «Me»-image, personality, vocational education, professional self-presentation, formation of a professional, professional skills.

С. О. Ренке. Психологічний аспект становлення професійного образу «Я» в майбутніх психологів. Акцентовано увагу на головних складових процесу формування професійного образу «Я» особистості, зокрема самовизначенні майбутнього професійного шляху. Констатовано, що

професійний образ «Я» – це результат процесів професійного самовизначення, персоналізації і самоорганізації, що виявляється в усвідомленні себе представником певної професії та професійного співтовариства, що відображається в когнітивний-емоційно-поведінкових само описах «Я». З'ясовано, що одним із джерел формування є професійна освіта. Встановлено, що головними умовами становлення професійного образу «Я» виступають освітньо-професійна спільність долі та професійна обізнаність. Показано, що у становленні професійного образу «Я» певну роль відіграють суб'єктивні очікування і соціальні перспективи та можливості, а також визнання професійності оточуючими, що сприяє утвердженню професійного образу «Я», істотне значення має професійна самопрезентація. Стверджується, що від рівня сформованості професійного образу «Я» залежить процес формування професіонала, темп, успішність опанування професійною діяльністю, входження в професійну спільноту. Встановлено, що висока професійна підготовка й володіння професійною майстерністю неможливі без формування професійної самосвідомості й, зокрема, професійного «Я».

Ключові слова: професійний образ «Я», особистість, професійна освіта, професійна самопрезентація, формування професіонала, володіння професійною майстерністю.

Актуальність дослідження. Конструювання власного образу «Я» взагалі та професійного зокрема завжди було однією з основних проблем особистості, що прагне до саморозвитку й самоактуалізації. В сучасних умовах змін стереотипів, норм і зразків поведінки, що є основою для самовизначення особистості, проблема формування образу «Я» є найактуальнішою.

Необхідність цього дослідження також зумовлена сучасним станом справ у психологічній науці та практиці. Кількість практичних психологів збільшується щодня, і їх вплив зростає, але кількість не завжди відповідає якості. Підготовка сучасного спеціаліста має бути орієнтована «на його професійний саморозвиток і самозміни його особистості».

Мета нашої статті – теоретико-емпіричне дослідження психологічного аспекту становлення професійного образу «Я» в майбутніх психологів.

Аналіз останніх досліджень. Професійний образ «Я» – це усвідомлення та оцінка себе як представника певної професії (С. Д. Джанерьян, Б. А. Ясько). Чинниками, які впливають на зміни професійного образу «Я», є вік, фази життя, сам етап і зміст професійного становлення тощо (В. О. Бодров, Н. А. Бондаренко, Д. Бюлер, Є. Ф. Зеєр, Є. О. Клімов, Т. В. Кудрявцев, Д. Сьюпер, В. Ю. Шегурова, П. Еванс). У процесі професійного становлення відбуваються суттєві зміни самосвідомості особис-

тості, які змушують людину переживати всілякі негативні стани, що впливають на благополуччя особистості й знижують рівень самоактуалізації (Р. М. Шаміонов).

Вивчення процесу становлення професійного образу «Я» відбувається в контексті проблеми професійної ідентичності.

У вітчизняній психології уявлення про ідентичність традиційно розвивалися в межах досліджень самоусвідомлення й самоставлення. На сьогоднішній день завдяки зусиллям учених Б. Г. Ананьєва, Л. І. Божович, Л. С. Виготського, І. С. Кона, О. М. Леонтьєва, М. І. Лісіної, В. С. Мухіної, Л. Д. Олейника, С. Л. Рубінштейна, В. В. Століна, П. Р. Чамати, І. І. Чеснокової, О. В. Шорохової та ін. склався певний категоріальний апарат вивчення самосвідомості, в її межах встановлені взаємозв'язки між поняттями «самосвідомість», «самоставлення», «самооцінка».

Одним із напрямків дослідження ідентичності у вітчизняній психології є дослідження самовизначення та соціалізації особистості, відповідно, вивчення професійної ідентичності з цих позицій зміщується в площину професійного розвитку. Вагомий вклад у розвиток теоретико-методологічних засад професійного розвитку внесли К. О. Альбуханова-Славська, Р. Бернс, В. С. Біблер, Б. С. Братусь, І. С. Кон, К. Левін, О. М. Леонтьєв, Ж. П'яже, В. М. Розін, В. В. Столін, Д. Сьюпер, С. Н. Чистякова, В. О. Ядов та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Разом із тим, дотепер не визначено типологію професійних образів «Я», не розв'язано питання щодо умов розвитку професійного образу, взаємозв'язку і взаємозалежності між сформованим типом професійного образу «Я» і психологічними чинниками, не розкрито можливості впливу на процес становлення професійного образу «Я», а також взаємозалежність розвитку професійного образу і гендерного чинника й такого ситуаційного чинника, як форма навчання.

Отже, можна констатувати, що, попри наявність певного досвіду, проблема розвитку професійного образу «Я» і нині має чимало невирішених проблем. Усе це робить теоретично і практично важливими завдання систематизації й інтеграції наявних поглядів у межах певної психологічної теорії, побудови теоретичної моделі розгортання процесу становлення професійного «Я-образу», розроблення адекватних цій моделі методів вивчення, а також засобів, спрямованих на сприяння особистості у виборі власного вектора професійного розвитку, зокрема, як суб'єкта самоактуалізації та самореалізації.

Методологічну основу дослідження склали: загальнопсихологічні положення про сутність, розвиток та закономірності становлення самосвідомості особистості (К. О. Абульханова-Славська, Л. І. Анциферова, О. Г. Асмолов, Г. О. Балл, М. Й. Борисhevський, А. В. Брушлінський, Г. С. Костюк, С. Д. Максименко, В. О. Моляко, В. В. Москаленко, О. Б. Орлов, В. Г. Панок, М. І. Пірен, С. Л. Рубінштейн, В. В. Столін, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, П. Р. Чамата, Н. В. Чепелева) загалом, на етапі професійної підготовки у закладах вищої освіти (Л. В. Долинська, О. М. Волкова, О. К. Дусавицький, М. М. Заброцький, І. А. Зязюн, О. В. Киричук, В. Г. Кремень, Л. М. Мітіна, С. О. Мусатов, М. В. Савчин, В. А. Семиченко) зокрема; базові теоретичні положення гендерної психології (А. Беком, С. Бем, Т. В. Бендас, О. Вейнінгер, В. О. Геодакян, Т. В. Говорун, Д. М. Ісаєв, В. Є. Каган, І. С. Кон, Я. Л. Коломинський, М. І. Пірен, З. Фрейд, К. Хорні, Е. Еріксон, Д. Таннен); особливості становлення професійного образу «Я» (А. М. Дюмін, С. Т. Джанерьян, С. А. Дружилов, Е. Ф. Зеєр, Є. О. Клімов, В. І. Колесник, Л. М. Корнеєва, В. А. Мальцева, А. К. Маркова, О. Г. Молл, С. Д. Некрасов, М. С. Пряжников, В. Д. Шадриков, Л. Б. Шнейдер, М. Шоу, Б. А. Ясько); розвиток та становлення статевої ідентичності (Ю. Є. Альшина, В. О. Васютинський, А. С. Волович, Т. В. Говорун, О. С. Кочарян); концепція самодетермінації та внутрішньої мотивації (Е. Десі, Р. Райан); дослідження мотивації з позиції системного підходу (Б. А. Сосновський, В. Д. Шадриков), теорії мотивації (Дж. Аткинсон, Є. П. Ільїн, Д. Макклелланд, Е. Десі, Р. Райан), а також сучасні підходи до змісту і форм надання особистості психологічної допомоги (О. Ф. Бондаренко, Н. Ф. Каліна, В. В. Рибалка, Н. В. Чепелева, Т. С. Яценко).

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у роботі було застосовано методи теоретичного (порівняння, систематизування, класифікація, узагальнення) та емпіричного дослідження. На різних етапах емпіричного дослідження добирався і використовувався комплекс методів і прийомів, зокрема спостереження, опитування (у формі анкетування, інтерв'ю, бесіди), аналіз продуктів діяльності, індивідуальні та групові техніки, спрямовані на розвиток здатності особистості до презентації професійного образу «Я».

Отримані дані підлягали кількісному (кореляційному, кластерному, факторному та експлораторному) аналізу з подальшою їх якісною інтерпретацією і змістовним узагальненням. Статистичне оброблення даних та графічна презентація результатів

здійснювалися за допомогою персонального комп'ютера на базі пакету статистичних програм SPSS 12.0.

Організація й експериментальна база дослідження. Дослідження здійснювалось на базі Мукачівського технічного інституту, Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди та Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Загальна кількість досліджуваних становила 183 особи: серед них 45 представників чоловічої статі та 138 – жіночої. Дослідження здійснювалося впродовж 2012–2016 рр.

У результаті нашого дослідження встановлено, що професійно-особистісний образ «Я» майбутнього фахівця в обраній галузі включає формування у нього ціннісного ставлення до професійної діяльності та власної індивідуальності, прагнення до професійної й особистісної самореалізації, самовдосконалення, виконання професійної діяльності на високому рівні майстерності, до високих результатів професійної діяльності та успішності в різних царинах життя.

Визначено, що соціально-освітній компонент професійно-особистісного образу «Я» майбутнього фахівця в обраній галузі розкривається через його інтеграційний характер, суб'єкту природу, багаторівневність, практичну спрямованість, ціннісний характер, структуру (когнітивна, емоційно-ціннісна, світоглядна, професійно-мотиваційна складові), критерії сформованості (компетентнісний, аксіологічний, рефлексивний, мотиваційний), особливості реалізації такого процесу у вищій.

Становлення гендерної ідентичності в процесі формування професійного образу «Я» відображає складний процес інтеграції гендерних ідентифікацій, професійних настанов, адаптивних характеристик, особистісних особливостей і вимог соціального середовища.

Ідеться про професійне самовизначення в юнацькому віці як важливий механізм подолання кризи ідентичності. Традиційні вибори жіночих і чоловічих професійних ніш не завжди збігаються з типом гендерної ідентичності. У хлопців невідповідність гендерним стереотипам більшою мірою, ніж у дівчат, призводить до внутрішнього конфлікту і неузгодження професійного вибору й образу «Я».

Успішність становлення професійного образу «Я» пов'язана з такими якостями студентів, як адекватна самооцінка, розвинений самоконтроль і внутрішній локус контролю, сформована мотивація учіння, ефективність психологічного захисту, тобто

якостями, що характеризують особистісну зрілість, визначають у процесі навчання професії формування цілісної структури професійного образу «Я» особистості студента.

Підсумовуючи вищезазначене, ми можемо стверджувати, що попри значну кількість досліджень із професійної самосвідомості та професійної ідентичності, проблема становлення професійного образу «Я» згадується в зазначених роботах лише мимохідь. Важливо, на нашу думку, особливо в сучасних соціальних умовах, дослідити стан освітніх процесів у вищих навчальних закладах, де одним із параметрів оцінювання слугує рівень сформованості професійного образу «Я» студентів випускних курсів, чому й буде присвячено наше подальше дослідження.

За результатами емпіричного дослідження встановлено, що «консервативність» «Я-концепції» недооцінюється, студенти не можуть подолати стереотипи власного самосприйняття. Реалізація особистісно-позиційного підходу у вирішенні психологічних і професійних проблем студентів створює умови для досягнення професійної ідентичності, підвищення упевненості в собі, розвитку компетентності та власної гідності, побудови адекватного образу «Я». Встановлено, що результати, отримані за допомогою розробки тестової шкали шляхом лінійної стандартизації для опитувальника професійної готовності Л. Н. Кабардової, зокрема шкали «Людина – людина», дозволили виявити відносно константний розподіл досліджуваних на групи, відтворюваність яких на репрезентативних вибірках надає останнім статус типологічних. Відповідно до психологічного змісту отриманих типів, групи були проінтерпретовані як такі, що співвідносяться, зокрема, з гармонійним, конвенціональним, узагальненим, розмитим і квазіобразом, із якими, у свою чергу, узгоджуються досягнута, автономна, передчасна, конформна та дифузна професійні ідентичності.

Здійснений наступний порівняльний аналіз (із застосуванням критерію Стьюдента) отриманої для виокремлених груп множини даних підтвердив існування між ними за переважною більшістю показників статистично значущих відмінностей. Основними дескрипторами виступили, зокрема, самокерівництво, самоприйняття, внутрішня конфліктність, оцінка потреби в досягненні, внутрішні індивідуально значущі мотиви, внутрішні соціально значущі мотиви, зовнішньопозитивні та зовнішньонегативні мотиви, результативність життя, самоповага, дратівливість, емоційна лабільність, інтернальність досягнень, невдач та міжособистісних стосунків тощо.

Визначено, що процес становлення професійного «Я-образу» студента перебуває у залежності як від впливу психологічних чинників і динамічних характеристик мотиваційної сфери, так і від такого ситуаційного чинника, як форма навчання. Головним підтвердженням цього припущення може слугувати те, що до підгрупи з гармонійним типом сформованості професійного образу «Я» потрапили лише студенти заочної форми навчання, а в підгрупі з конвенціональним «Я-образом» розподіл відбувся у пропорції 33 та 9 осіб (також на користь студентів-заочників).

Установлено співвідношення між процесом становлення професійного образу «Я» студента та його гендерною (статевою) ідентичністю, під час аналізу було виокремлено перелік особистісних детермінант, що зумовлюють специфіку процесу формування професійного образу «Я» у чоловіків і жінок.

Виявлено залежність між рівнем сформованості професійного образу «Я» і ціннісно-мотиваційним ядром, порушення у сфері останнього спричиняє неадекватність в особистісному професійному образі, а також в образі професійного майбутнього. У підсумку дослідження пропонується емпірична модель процесу становлення професійного «Я-образу», а також наводиться аргументація щодо необхідності розроблення спеціальних психотехнічних засобів оптимізації цього процесу, передусім для осіб з узагальненим, розмитим та квазіобразом.

Упровадження експериментальної програми здійснювалась упродовж 13 занять (сесій) тривалістю 4–4,5 години, під час яких використовувалися методи і прийоми активного навчання, що мали на меті підвищити рівень власного професійного образу «Я» майбутніх фахівців-психологів, сформувані у них здатність до рефлексії гендерних ролей, а також сприяти можливості особистості у зайнятті нею позиції усвідомленого і відповідального ставлення до себе і власного процесу життєздійснення.

Після закінчення роботи психотренінгу «Презентація професійного образу «Я» як засобу формування професійної ідентичності» вдруге було проведено діагностичне дослідження динаміки рівня сформованості професійного образу «Я». Кількісний і якісний аналіз розвивального ефекту впроваджуваної програми шляхом застосування прийому порівняння переконливо продемонстрував необхідність і принципову можливість направленного підвищення рівня сформованості професійного «Я-образу» студентів-психологів: самооцінка професійно необхідних особистісних якостей психолога стала більш адекватною, підвищились показники як самоставлення, так і ціннісно-мотиваційного

ядра, що, у свою чергу, сприяло усвідомленню власних потреб, можливостей, професійних інтересів і цінностей; створенню позитивних образів і перспектив професійного й особистісного майбутнього, а також постановці цілей для підтримки та розвитку професійного образу «Я».

Висновки. У результаті дослідження встановлено зміст і динаміку процесу становлення професійного образу «Я», що трансформуються у просторі професійного самовизначення, самоорганізації і персоналізації. Структурними компонентами процесу розвитку професійного «Я-образу» є усвідомлення образу професії, основних вимог професії, прийняття професійних цінностей і норм поведінки; емоційно-ціннісне ставлення до себе і до професії, прагнення до саморозвитку.

Шляхом емпіричного дослідження визначено типологію професійних образів «Я». Встановлено п'ять типів сформованості професійного образу «Я»: гармонійний, конвенціональний, узагальнений, розмитий і квазіобраз, із подальшим вибором варіанту виявлення самототожності (завершена, автономна, передчасна, конформна, дифузна ідентичність).

Доведено зв'язок між рівнем сформованості професійного образу «Я» й особливостями змістовних і динамічних характеристик мотиваційної сфери. Констатовано, що становлення професійного образу «Я» студентів-психологів під час професійної підготовки зазнає впливу ґендерного чинника. Виявлено співвідношення між рівнем сформованості професійного образу «Я» і такого ситуаційного чинника, як форма навчання, зокрема на етапі констатування виявилось, що дуже високий рівень сформованості професійного образу «Я» (гармонійний образ) притаманний лише студентам-заочникам, а високий рівень (конвенціональний образ) притаманний 22% студентів денної форми навчання і 78% – заочної. З'ясовано, що важливою передумовою досягнення високого рівня сформованості професійного образу «Я» є наявність у майбутнього фахівця комплексу професійно значущих якостей.

Запропоновано конкретні методи формування професійно значущих якостей майбутнього психолога (професійно-мотиваційні, когнітивні, афективні, емоційно-вольові та комунікативні якості). На підставі порівняльного аналізу ефективності розробленої програми встановлено істотні відмінності між рівнем сформованості професійного образу «Я» і рівнем оцінки мотивації досягнення; доведено ефективність застосування запропонованих методів формування професійних якостей.

Очевидно, що отримані у цьому дослідженні результати і зроблені на їх підставі висновки не вичерпують усієї складності досліджуваної проблеми. Дослідження може бути продовжено в напрямку пошуку, розробки та вдосконалення конкретних методів формування й розвитку професійно значущих якостей з урахуванням спеціалізації вищого навчального закладу, що і складає **подальші перспективи наших досліджень.**

Список використаних джерел

1. Бернс Р. Развитие «Я-концепции» и воспитание / Р. Бернс. – М. : Изд-во «Педагогика», 1986. – 421 с.
2. Гарбузова Г. В. Эмпирические критерии формирования профессиональной идентичности студентов / Г. В. Гарбузова // Управление общественными и экономическими системами. – 2007. – № 1.
3. Зеер Э. Ф. Кризисы профессионального становления личности / Э. Ф. Зеер, Э. Э. Сыманюк // Психологический журнал. – 1997. – Т. 18. – № 6. – С. 35–44.
4. Климов Е. А. Введение в психологию труда / Е. А. Климов. – М., 1988. – 197 с.
5. Климов Е. А. Психология профессионала / Е. А. Климов. – М. ; Воронеж, 1996. – 400 с.
6. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. – Ростов-на-Дону, 1996. – 512 с.
7. Психологические особенности самосознания подростка / под ред. М. Й. Боришевского. – К. : Вища школа, 1980. – 168 с.
8. Ренке С. О. Психологічні чинники становлення професійного образу «Я» у майбутніх психологів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Сергій Олександрович Ренке. – К., 2010. – 20 с.
9. Ренке С. О. Психологічні особливості мотиваційної регуляції процесу становлення професійного образу «Я» у майбутніх психологів / С. О. Ренке // Проблеми сучасної психології : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за наук. ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2017. – Вип. 37. – С. 388–400.
10. Ренке С. О. Структурна організація процесу становлення професійного образу «Я» майбутніх психологів : монографія / С. О. Ренке, Л. А. Онуфрієва. – Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький, 2010. – 224 с.

11. Чепелева Н. В. Формування професійної компетентності в процесі вузівської підготовки психолога-практика / Н. В. Чепелева // Актуальні проблеми психології. – К. : Інститут психології АПН України, 1999. – С. 271–279.
12. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг / Л. Б. Шнейдер. – М. : МПСИ ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2004. – 600 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Berns R. Razvitie «Ja-koncepcii» i vospitanie / R. Berns. – М. : Izd-vo «Pedagogika», 1986. – 421 s.
2. Garbuzova G. V. Jempiricheskie kriterii formirovanija professional'noj identichnosti studentov / G. V. Garbuzova // Upravlenie obshhestvennymi i jekonomicheskimi sistemami. – 2007. – № 1.
3. Zeer Je. F. Krizisy professional'nogo stanovlenija lichnosti / Je. F. Zeer, Je. Je. Symanjuk // Psihologicheskij zhurnal. – 1997. – Т. 18. – № 6. – S. 35–44.
4. Klimov E. A. Vvedenie v psihologiju truda / E. A. Klimov. – М., 1988. – 197 s.
5. Klimov E. A. Psihologija professionala / E. A. Klimov. – М. ; Voronezh, 1996. – 400 s.
6. Klimov E. A. Psihologija professional'nogo samoopredelenija / E. A. Klimov. – Rostov-na-Donu, 1996. – 512 s.
7. Psihologicheskie osobennosti samosoznaniya podrostka / pod red. M. J. Borishevskogo. – К. : Vishha shkola, 1980. – 168 s.
8. Renke S. O. Psihologichni chynnyky stanovlennja profesijnogo obrazu «Ja» u majbutnih psihologiv : avtoref. dys. ... kand. psihol. nauk : spec. 19.00.07 «Pedagogichna ta vikova psihologija» / Sergij Oleksandrovych Renke. – К., 2010. – 20 s.
9. Renke S. O. Psihologichni osoblyvosti motyvacionoi' reguljacii' procesu stanovlennja profesijnogo obrazu «Ja» u majbutnih psihologiv / S. O. Renke // Problemy suchasnoi' psihologii' : zb. nauk. prac' Kam'janec'-Podil's'kogo nacional'nogo universytetu imeni Ivana Ogijenka, Instytutu psihologii' imeni G. S. Kostjuka NAPN Ukrainy / za nauk. red. S. D. Maksymenka, L. A. Onufrijevoi'. – Kam'janec'-Podil's'kyj : Aksioma, 2017. – Vyp. 37. – S. 388–400.
10. Renke S. O. Strukturna organizacija procesu stanovlennja profesijnogo obrazu «Ja» majbutnih psihologiv : monografija / S. O. Renke, L. A. Onufrijeva. – Kam'janec'-Podil's'kyj : PP Bujnye'kyj, 2010. – 224 s.

11. Chepeljeva N. V. Formuvannja profesijnoi' kompetentnosti v procesi vuzivs'koi' pidgotovky psykologa-praktyka / N. V. Chepeljeva. // Aktual'ni problemy psykologii'. – K. : Instytut psykologii' APN Ukrainy, 1999. – S. 271–279.
12. Shnejder L. B. Professional'naja identichnost': teorija, jeksperiment, trening / L. B. Shnejder. – M. : MPSI ; Voronezh : NPO «MODJeK», 2004. – 600 s.

Received June 21, 2017

Revised July 18, 2017

Accepted August 17, 2017

УДК 159.98:378.147

О. В. Савицька

olganeu717@gmail.com

Психологічний тренінг як засіб розвитку та психокорекції професійної свідомості студентів

Savytska O. V. The psychological training as a means of development and psycho-correction of students' professional consciousness / O. V. Savytska // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G. S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufriieva. – Issue 38. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2017. – P. 350–359.

O. V. Savytska. The psychological training as a means of development and psycho-correction of students' professional consciousness. The author characterizes the essence of active and interactive methods of teaching in a higher educational establishment; their developmental and correctional influence on the personal and professional development of a future specialist was ascertained during the theoretical and methodological analysis of modern psychological researches. The greatest attention is paid to the description of the complex of psychodiagnostic techniques that can be used to study separate components of the professional consciousness and their changes during the corrective-developmental influence of the psychological training of development and correction of students' professional consciousness.

The basic positions and ideas of psychological research, which formed the basis of the empirical study of the effectiveness of educational psychological training as a means of development and psychological correction of